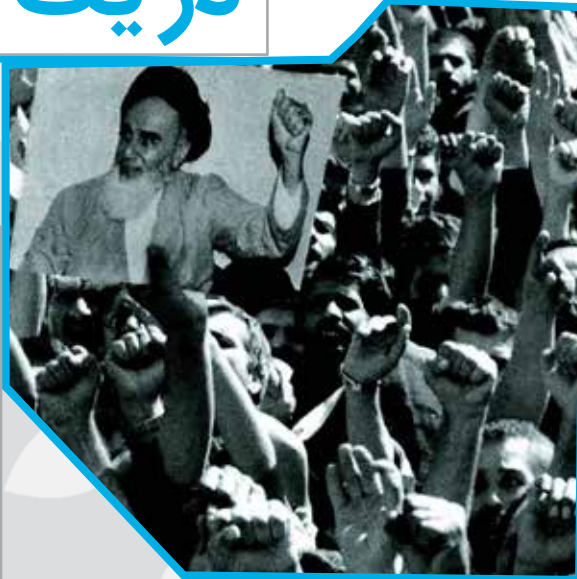

قاب بهمن در یک نگاه

زهرا نظام‌الدینی

۲۲ بهمن: آغاز انقلاب اسلامی ایران

انقلاب اسلامی حادثه بزرگی بود که نه تنها در جهان اسلام، بلکه در تمام جهان تحولی عظیم ایجاد کرد. تشکیل حکومتی که با تمسک به نام الله و با پرچم اسلام به دفاع از مستضعفان برخاسته و داعیه مبارزه با مستکبران را دارد، اتفاق نادری است که سال‌ها خواب را از چشم ابرقدرت‌های جهان ربوده است.

بی‌شک، گذشت بیش از چهل سال از عمر انقلاب اسلامی، تغییرات شگفت‌آور و ملموسی را در ساختار جامعه، اعم از اقتصادی، علمی، دینی و فرهنگی، ایجاد کرده است؛ تغییراتی که هر وجدان آگاه و منصفی را به تحسین و امیدوار می‌دارد. بالا رفتن رتبه علمی کشور در جهان، درخشش دانش‌آموزان در المپیادهای جهانی، بالا رفتن سواد زنان و ساخت بیش از صد هزار مدرسه از نمونه‌هایی هستند که در زمینه رشد علمی و در حیطه آموزش و پرورش می‌توان از آن‌ها نام برد. زیباست در این مقال این دستاورد بزرگ را از میان کلمات کسی بشناسیم که در برپایی و ثبات این انقلاب نقشی ماندگار داشته است. مقام معظم رهبری، انقلاب اسلامی را چنین توصیف می‌کنند:

«انقلاب عظیم اسلامی در ایران مضمون بعثت را در دوره معاصر تجدید کرد؛ یعنی خداوند متعال به امام بزرگوار ما این توفیق را داد که خط مستمّر بعثت نبوی را در این دوران، با ابتکار خود، با شجاعت خود، با اندیشه بلند خود، با فداکاری خود پُررنگ کند و نمایان کند؛ [این] همان خط بعثت است که خب در طول زمان کم‌رنگ بود، امام بزرگوار توانست آن را پُررنگ کند و جامعیت اسلام را در عمل نشان بدهد و نشان بدهد که اسلام یک دین جامع است و شامل همه زندگی انسان است؛ امام بزرگوار این را برجسته کرد؛ ابعاد اجتماعی و سیاسی دین را که به فراموشی سپرده شده بود، احیا کرد و به یاد آورد: وَ يَذْكُرُهُمْ مِّنْ سِيِّئَاتِهِمْ وَ مَصْدَاقِ اِيْن جَمَلِهٖ قَرَار دَاد. خب اِيْن انقلاب به پیروی از بعثت نبوی بر ضدّ ظلم بود، بر ضدّ استبداد بود و بر ضدّ استکبار بود، طرفدار مظلومان بود از هر آئینی، از هر دینی - مظلومان به معنای حقیقی کلمه - طرفدار محرومان بود، طرفدار مستضعفان بود از هر ملتی و با هر دین و مسلکی، و در همه حال هم این انقلاب، عموم بشریت را به صراط مستقیم اسلام دعوت کرد و حرکت اساسی انقلاب این است» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۹/۱۲/۲۱).

- ۱ بهمن؛ زادروز فردوسی.
- ۳ بهمن؛ ولادت حضرت زهرا(س)؛ بزرگداشت مقام زن و مادر.
- ۱۲ بهمن؛ بازگشت امام خمینی(ره) به ایران و آغاز دهه فجر انقلاب اسلامی.
- ۱۴ بهمن؛ ولادت امام محمد باقر(ع).
- ۱۶ بهمن؛ شهادت امام علی النقی(ع).
- ۱۹ بهمن؛ روز نیروی هوایی.
- ۲۲ بهمن؛ پیروزی انقلاب اسلامی.
- ۲۳ بهمن؛ ولادت امام محمد تقی(ع).
- ۲۶ بهمن؛ ولادت امام علی(ع).
- ۲۸ بهمن؛ وفات حضرت زینب(س).

تا همیشه جاودان!

نام بهمن که به گوش هر ایرانی می‌رسد، واژه‌های پیروزی، انقلاب، جشن، نور و رهایی در ذهنش نقش می‌بندد. بهمن ماهی است که تاریخ یک کشور را متحول ساخته است، آن چنان که دوست و دشمن نمی‌توانند بی‌اعتنا از آن عبور کنند و تأثیرش را بر کل جهان نادیده بگیرند.

بهمن امسال گذشته از اینکه چون همیشه در دل خود بزرگ‌ترین اتفاق تاریخ ایران در صد سال گذشته را به سرور می‌نشیند، قرین رویدادهای دیگری است که لحظه‌به‌لحظه این ماه را با شادی عجیب ساخته‌اند.

ولادت حضرت زهرا(س) و بزرگداشت مقام مادر، ولادت حضرت علی(ع) و ارج نهادن به وجود پدر، ولادت امام جواد(ع) و ولادت امام محمدباقر(ع) بی‌شک شادی و برکت این ماه را دوچندان ساخته و بر دلپذیری‌اش افزوده‌اند.

یا باقر العلم

۱۴ بهمن؛ ولادت امام محمدباقر(ع) شروع انقلاب علمی مسلمانان

اول رجب با تولد امام محمدباقر(ع)، پنجمین امام شیعیان مصادف است؛ فردی که جابر، صحابه خاص رسول خدا، مژده تولدش را از پیامبر(ص) شنیده و سلام ایشان را به او رسانده بود. (مجلسی، بی تا، ۴۶: ۲۲۲)

بی شک وجود همه ائمه معبر و روزنه‌ای است به سوی آسمان، تا بدین وسیله در هر برهه تحول عظیمی در سرنوشت بشر رخ دهد. سکوت شجاعانه علی(ع) درخت نوپای اسلام را یاری داد تا جان بگیرد و ریشه بدواند. صبر زیبای حسن(ع) این نهال تازه‌جان گرفته را آبیاری کرد. خون به ناحق ریخته شده حسین(ع) جان تازه‌ای بر برگ‌های نورسته این درخت بخشید. کلام سجاد(ع) علف‌های هرز بدعت را از لابه‌لای ساقه‌های جوان این درخت زدود.

و اکنون نوبت پنجمین دریاچه آسمانی بود تا گشوده شود و نور و رحمت را بر تارک وجود این باغ بدواند. گلستان معارف بی‌بدیل اسلام اکنون نیاز داشت با منابع علم و دانش آبیاری شود، شاخ و برگ بگیرد، جوانه بزند و به ثمر بنشیند و این مهم بر دوش امام محمد باقر(ع) قرار گرفته بود.

چه شایسته است که نامش را باقر نهادند؛ مردی که دانش را تا ژرفایش می‌شکافت! (مجلسی، بی تا، ۴۶: ۲۲۱)

پیدایش مکاتب نوظهور و تدبیر امام(ع)

دوران امام محمد باقر(ع)، با ظهور فرقه‌هایی هم‌زمان بود که با وجود داشتن باورهای مخرب و عقاید مسموم، داعیه رهبری جامعه اسلامی را نیز در سر می‌پروراندند.

مکاتبی چون مرئنه، جبریه، تفویضیه، مجسمه و مشبهه هر کدام با تمسک به گوشه‌ای از معارف دینی، قصد داشتند خود را حق جلوه دهند. گروه غلات که مقام خدایی و شبه‌خدایی برای ائمه قائل بودند، در عقاید مسلمانان خلل ایجاد می‌کردند. از طرف دیگر، حکومت اموی برای محو کردن معارف اهل بیت، به رونق بازار این مکاتب کمک می‌کرد. (دارینی و دیگران، ۱۳۹۷: ۹۷-۱۱۲)

در این شرایط، امام محمد باقر(ع) با بهره‌گیری از شاخص‌ترین وجهه شخصیتی‌اش، یعنی جایگاه علمی و دینی خود، به

روشنگری پرداخت تا ذهن مسلمانان را از عقاید منحرفی برهاند که به نام اسلام احاطه‌شان کرده بود. ایشان این مسیر را با دو حرکت عمده پیمودند:

- تربیت شاگرد

در برخورد با مشکلاتی که دامان فکر و فرهنگ جهان اسلام را فرا گرفته بود، امام پنجم شیعیان بیش از هر چیز به ارتقای سطح علمی جامعه می‌اندیشیدند. ایشان با تربیت شاگردان شایسته و اعزام آن‌ها به سراسر جامعه اسلامی، گام مؤثری برای شناساندن اسلام و معرفی چهره واقعی دین به مردم برداشتند؛ شاگردانی با چنان درجه‌ای از علم و شناخت که حتی مخالفانشان نیز به علم و آگاهی آن‌ها اعتراف می‌کردند. (ارفع، ۱۳۷۰: ۲۶)

- تأسیس نخستین مدرسه‌های علمی

از دیگر اقدامات ارزشمند امام محمد باقر(ع) که در راستای اقدامات پسر گرامی‌شان امام جعفر صادق(ع) و برای ترویج اسلام صورت گرفت، تأسیس مدرسه‌های فقهی و علمی در مدینه، کوفه، قم و ... بود. (جستارهایی در تاریخچه حوزه‌های علمیه شیعه «در گفت‌وگو با زنده‌یاد علی دوانی»)

این مدرسه‌ها که زیر نظر مستقیم خود ایشان یا شاگردانشان اداره می‌شدند، در نشان دادن چهره واقعی اسلام در برابر مکتب‌های نوظهور نقش مهمی ایفا کردند. رونق مباحث عقلی و احیای فرهنگ کتابت از جمله کارهایی هستند که در این مدرسه‌ها صورت می‌گرفتند.

قلم را به کلام آن حضرت زینت می‌دهیم:
«دانشمندی که دیگران از علمش سود برند، از هفتاد هزار عابد بهتر است» (بحار الانوار، ج ۷۵: ۱۷۳).

منابع

۱. مجلسی، محمدباقر، بی تا، بحار الانوار، ج ۴۶، بیروت: دار احیاء التراث العربی.
۲. دارینی، محمد؛ نظم، معصومه سادات و دیگران (۱۳۹۷). «واکاوی پیدایش محله‌های فکری در عصر امام محمد باقر(ع)»، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشنامه تاریخ، ش ۵۲، ص ۹۷-۱۱۲.
۳. ارفع، سید کاظم (۱۳۷۰). سیره عملی اهل بیت؛ امام محمد باقر(ع). تهران: فیض کاشانی.
۴. جستارهایی در تاریخچه حوزه علمیه شیعه. (برای خواندن این مطلب به این آدرس مراجعه کنید: <http://www.iichs.ir/S/5313>)